

**COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog prijevoda dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de re-publier cette traduction a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET KREUZ protiv POLJSKE

(Zahtjev br. 28249/95)

PRESUDA

STRASBOURG

19. lipnja 2001. godine

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

gđa W. Thomassen, *predsjednica*,
g. L. Ferrari Bravo,
g. J. Makarczyk,
g. R. Türmen,
g. B. Župančič,
g. T. Pantiru,
g. R. Maruste, *suci*,
te g. T.L. Early, *zamjenik tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 10. listopada 2000. godine i 29. svibnja 2001. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena 29. svibnja 2001. godine:

POSTUPAK

1. Predmet je Sudu prosljedila Europska komisija za ljudska prava ("Komisija"), u skladu s odredbama primjenjivim prije stupanja na snagu Protokola br. 11 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") 30. listopada 1999. godine. Postupak u predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 28249/95) protiv Republike Poljske koji je 10. svibnja 1995. godine Komisiji na temelju prijašnjeg članka 25. Konvencije podnio g. Henryk Kreuz ("podnositelj zahtjeva") koji ima dvojno, austrijsko i poljsko državljanstvo.
2. Podnositelja zahtjeva, kojem je bila dodijeljena pravna pomoć, zastupao je g. P. Sendeki, odvjetnik iz Lublina (Poljska). Poljsku je vladu ("Vlada") zastupao njezin zastupnik g. K. Drzewicki iz Ministarstva vanjskih poslova.
3. Podnositelj zahtjeva je posebice naveo da je njegovo pravo na pristup sudu, zajamčeno člankom 6. stavak 1. Konvencije, bilo povrijeđeno prekomjernim iznosima sudskih pristojbi koje su se od njega tražile za podnošenje njegovog odštetnog zahtjeva, što ga je spriječilo da sudu podnese takav zahtjev.
4. Komisija je zahtjev proglasila dopuštenim 20. travnja 1998. godine. U svom je izvješću od 26. listopada 1999. godine (prijašnji članak 31. Konvencije), izrazila mišljenje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije (sa sedamnaest glasova protiv sedam).
5. Veliko je vijeće dana 8. prosinca 1999. godine odlučilo da bi predmet trebao razmotriti jedan od odjela Suda.

Nakon toga, zahtjev je dodijeljen u rad Prvom odjelu Suda (pravilo 52. stavak 1. Poslovnika Suda). Unutar tog Odjela, osnovano je Vijeće koje će razmotriti predmet (članak 27. stavak 1. Konvencije) prema odredbi pravila 26. stavka 1. Poslovnika Suda.

6. I podnositelj zahtjeva i Vlada podnijeli su očitovanja o osnovanosti zahtjeva (pravilo 59. stavak 1.).

7. Rasprava je održana u Zgradi ljudskih prava (Human Rights Building) u Strasbourgu, 10. listopada 2000. godine (pravilo 59. stavak 2.).

Sudu su pristupili:

(a) za Vladu

g. K. DRZEWICKI, zastupnik,
gđa R. KOWALSKA,
g. A. KALINSKI, punomoćnik,
g. A. DACZYNSKI, savjetnik;

(b) za podnositelja zahtjeva

g. P. SENDECKI, punomoćnik.

Sud je saslušao obraćanja g. Sendeckog, g. Drzewickog, gđe Kowalske i g. Kalinskog.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Pozadina

8. Dana 10. srpnja 1991. godine Gradski ured u Plocku (*Urząd Miejski*) izdao je podnositelju zahtjeva privremeno urbanističko odobrenje za izgradnju praonice automobila. Podnositelj zahtjeva se naknadno obratio gradonačelniku Plocka (*Prezydent Miasta*) radi dobivanja konačnog urbanističkog odobrenja. Posebno je tražio potvrdu da se namjeravana gradnja može nalaziti u određenom području. Dana 23. studenoga 1992. godine gradonačelnik je odbio taj zahtjev. Tu je odluku dana 27. siječnja 1993. godine potvrdilo Samoupravno žalbeno vijeće u Plocku (*Kolegium Odwoławcze przy Sejmiku Samorządowym*). Vlasti su smatrale kako izgradnja o kojoj je riječ nije u skladu sa kategorijom uporabe zemljišta određenom u odgovarajućem glavnom urbanističkom planu.

9. Podnositelj zahtjeva se žalio Vrhovnom upravnom sudu (*Naczelny Sąd Administracyjny*) pobijajući obje odluke. Posebno je ustvrdio kako su vlasti proizvoljno i pogrešno utvrdile da gradnja koju je on planirao nije u skladu sa zahtjevima glavnog urbanističkog plana. Također je naveo kako su u pobijanim odlukama vlasti napravile određeni broj bitnih činjeničnih i pravnih grešaka.

10. Dana 27. siječnja 1994. godine Vrhovni upravni sud je ukinuo obje odluke protiv kojih su podnesene žalbe i predmet vratio prvostupanjskom tijelu na ponovni postupak. Govoreći o ponašanju mjerodavnih vlasti, sud je primijetio sljedeće: "iako su na temelju mjerodavnih odredaba Zakonika o upravnom postupku (*Kodeks Postępowania Administracyjnego*) javne

vlasti bile obvezne postupati i u skladu sa zakonom i na način da jačaju povjerenje građana u te vlasti, način na koji su postupile u slučaju podnositelja zahtjeva imao je suprotan učinak". Sud je slijedom toga utvrdio kako je njihovo ponašanje dovelo do ozbiljnog narušavanja vladavine prava. Sud je nadalje držao kako su vlasti proizvoljno odbile dati urbanističko odobrenje koje je podnositelj zahtjeva tražio te kako su svojim odbijanjem očito povrijedile zahtjeve glavnog urbanističkog plana. Dodao je kako su vlasti pogrešno protumačile glavni urbanistički plan, pogrešno utvrdile činjenično stanje te, posebice, kako su bez ikakve osnove utvrdile kako namjeravani projekt podnositelja zahtjeva neće biti u skladu s odgovarajućom kategorijom uporabe zemljišta. Konačno, sud je primijetio kako su vlasti propustile "temeljito" utvrditi činjenično stanje predmeta, kako propisuje Zakonik o upravnom postupku.

B. Zahtjev za naknadu štete

11. Dana 9. svibnja 1994. godine podnositelj zahtjeva je pred Pokrajinskim sudom u Plocku (*Są d Wojewódzki*) tužio Općinu Plock. Tražio je odštetu od 5.850.000.000 starih poljskih zlotā (PLZ) na temelju činjenice da općinske vlasti nisu pravodobno i pravilno riješile njegov zahtjev za urbanističko odobrenje. Tvrdio je kako je zbog njihove neaktivnosti i odugovlačenja postupka izdavanja urbanističkog odobrenja izgubio novac koji je bio namijenjen ulaganju u njegov poslovni pothvat, kao i potencijalne partnere koji su trebali sudjelovati u njegovom pothvatu. Nadalje je utvrdio kako mu je osim toga uskraćena i buduća dobit. Pozivajući se na mjerodavne odredbe prava o izvanugovornoj odgovornosti za naknadu štete, podnositelj zahtjeva je utvrdio da je došlo do nezakonitog postupanja tuženika i citirao naprijed navedenu presudu Vrhovnog upravnog suda od 27. siječnja 1994. godine u kojoj je utvrđeno da su dotične vlasti narušile vladavinu prava.

12. Istog je datuma podnositelj zahtjeva od Pokrajinskog suda u Plocku zatražio da ga oslobodi od plaćanja sudskih pristojbi u toj parnici. Mjerodavni dijelovi njegovog zahtjeva glase kako slijedi:

"... Tužitelj izjavljuje kako je trenutno nezaposlen (i) kako ne obavlja nikakvu profitnu djelatnost. Zbog kršenja zakona od strane tuženika bilo mu je onemogućeno pokrenuti svoju poslovnu djelatnost. Tužitelj nema imovine koja bi mu mogla osigurati prihod.

Tužitelj je u Poljsku došao prije tri godine kako bi vodio poslovnu djelatnost; njegove je namjere tuženik (prvotno) prihvatio i podržao. U jednom je trenutku tuženik, iz nepoznatih razloga, promijenio mišljenje i u tužiteljevom slučaju poduzeo korake čiji je cilj bio onemogućiti tužiteljevo ulaganje. To je uključivalo kršenje zakona.

Tužiteljevi naponi usmjereni prema pripremi njegovog projekta i pokretanju poslovne djelatnosti zapravo su se pretvorili u bitku protiv državnih službenika koji su kršili zakon. Konačno, tužiteljeve argumente je u potpunosti priznao Vrhovni upravni sud koji je, u svojoj presudi od 27. siječnja 1994. godine, potvrdio da su (vlasti) narušile vladavinu prava. Međutim, sva su ta nastojanja pretjerano smanjila tužiteljeva financijska sredstva.

Tužitelj nije osigurao financijska sredstva za parnicu jer je u potpunosti vjerovao tuženiku. Nije predvidio mogućnost da bi javno tijelo moglo kršiti zakon umjesto da ga poštuje te da će on zbog toga pretrpjeti štetu. A nije bio niti pripravan za takvu mogućnost...

Pretrpljena šteta – za koju tužitelj želi da mu bude naknađena u ovom predmetu – veoma je značajna. U ovim okolnostima tužitelj ne može platiti sudske pristojbe. Ako njegov zahtjev bude odbijen, tužitelj neće

imati mogućnost dobiti naknadu, iako je (dužnost) naknade štete koja nastane zbog kršenja zakona osnovno pravno načelo."

13. Dana 4. srpnja 1994. godine sud je odbio zahtjev podnositelja zahtjeva iz formalnih razloga, držeći kako je njegova tužba preuranjena jer je postupak za urbanističko odobrenje još bio u tijeku. Sud je smatrao kako u predmetu podnositelja zahtjeva pravomoćna odluka u tom postupku predstavlja prethodni uvjet *sine qua non* za pristup građanskom sudu.

Što se tiče njegovog zahtjeva za oslobođenje od sudskih pristojbi, sud je odlučio kako nema potrebe takve pristojbe naplaćivati jer je zahtjev odbijen *ab initio* pa se, slijedom toga, neće razmatrati osnovanost predmeta.

14. Dana 27. srpnja 1994. godine podnositelj zahtjeva podnio je interlokutornu žalbu (*zazalenie*) protiv te odluke. Tvrdio je kako se u njegovom predmetu nije pojavilo pitanje prethodnih uvjeta za pristup građanskom sudu jer je svoju tužbu temeljio na općim načelima prava o izvanugovornoj odgovornosti za naknadu štete, a ne na mjerodavnim odredbama upravnog prava koje se odnose na odgovornost države u slučaju donošenja odluke protivne zakonu.

15. Dana 1. kolovoza 1994. godine Pokrajinski sud u Plocku naložio je podnositelju zahtjeva da za podnošenje interlokutorne žalbe plati 200.000.000 PLZ.

16. Dana 9. kolovoza 1994. godine podnositelj zahtjeva podnio je još jedan zahtjev za oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi. Dostavio je izjavu o imovnom stanju, na temelju članka 113., stavka 1. Zakonika o građanskom postupku. Mjerodavni dijelovi te izjave glase kako slijedi:

"Tužitelj traži oslobođenje od sudskih pristojbi zbog toga što te pristojbe ne može platiti (budući da će one) za sobom povlačiti značajno smanjenje njegovog životnog standarda.

Tužitelj je tražio odštetu za prekršaje koje su na njegovu štetu počinili državni službenici iz Općine Plock.

On ima sljedeću imovinu:

1) stan u Beču

2) automobil 'Peugeot 405D'

3) udio u poduzeću 'Clean Cars JV' u vrijednosti od 300.000.000 PLZ.

Ta mu imovina ne donosi nikakav prihod. Kako bi platio sudske pristojbe, tužitelj je (neuspješno) pokušavao prodati dio imovine poduzeća 'Clean Cars JV'.

(u vezi s tim argumentom, podnositelj zahtjeva je predočio novinski isječak odgovarajućeg oglasa koji je objavio u listu 'Gazeta Wyborcza')

Tužitelj izjavljuje kako ima dvojno državljanstvo, poljsko i austrijsko. Nakon dobivanja privremenog urbanističkog odobrenja za izgradnju ogledne praonice automobila, tužitelj je 1991. došao u Poljsku kako bi pripremio projekt. Naporno je radio i nije trošio svoje prihode, već je svoju uštedevinu uložio u pripremanje svog poduzeća za poslovanje pod ugovorom o franšizi, ugovorom koji je u to vrijeme u Poljskoj bio nepoznat. Ulagao je u:

- 1) osnivanje sjedišta poduzeća; adaptaciju prostora poduzeća; dizajn loga poduzeća;
- 2) traženje zaposlenika; oglašavanje i publicitet;
- 3) traženje mjesta pogodnih za gradnju; vođenje pregovora, sklapanje ugovora;
- 4) izradu studija o izvedivosti, te na temelju njih, pripremu ekonomskih i marketinških analiza sljedećih područja: Plock (1), Chojnice (2), Wloclawek (1), Torun (3), Bydgoszcz (1), Grudziadz (1), Swiecie (1);
- 5) na temelju navedenog pod točkom (4), planiranje ulaganja i izradu projekata za područja smještena u Plocku i Chojnicama;
- 6) provedbu mjera naznačenih u odlukama o urbanističkom odobrenju.

U pripremu ulaganja uložena je sva tužiteljeva ušteđevina i njegov višegodišnji rad. Zbog tuženikovog protupravnog ponašanja, to ogledno ulaganje nije ostvareno te se tužitelj poslovnim partner povukao iz namjeravane gradnje i iz vođenja poslovnih aktivnosti u Poljskoj.

Očito je da tužitelj, budući da je počeo raditi u Poljskoj i tamo ulagati svoju ušteđevinu, nije mogao raditi u (Austriji) te da nije njegova krivnja što sada ne može platiti sudske pristojbe. Jedini razlog zbog kojeg je tužitelj još uvijek u Poljskoj je taj što mora zatvoriti svoj posao i što mora nastaviti postupke pred sudovima, a to u određenom smislu jest "rad", iako nije plaćen.

(podcrtano) Tužitelj nije na stranu stavio novac za parnicu s tuženikom jer je tuženiku pristupio na način kako bi to jedan poljski državljanin trebao – s punim povjerenjem. Nije predvidio niti uzeo u obzir mogućnost da će javne vlasti prekršiti zakon umjesto da ga poštuju, te da bi mogao pretrpjeti štetu.

Tužitelj je u Poljskoj pretrpio i drugu materijalnu štetu. Ona nije nastala njegovom greškom, ali je itekako utjecala na njegovu sadašnju financijsku situaciju:

1) tužitelj nije dobio naknadu za štetu na njegovom automobilu – šteta od 180.000.000 PLZ, postupak protiv osiguravajućeg društva "Westa" je započeo 1991., ali je prekinut, a stečajni sudac (sedzia komisarz) dosad nije rješavao njegov zahtjev;

2) godine 1990. u Plocku su protupravno prisvojene njegove satelitske antene (pravomoćne presude još nisu izvršene zbog odugovlačenja postupka; nemogućnost dobivanja naknade) – šteta (zajedno s kamatama) od 700.000.000 PLZ; sad je [još jedna] tužba [u vezi s time] podnesena sudu.

... U tim okolnostima, tužitelj ne može platiti sudske pristojbe ... [U] slučaju da ovaj njegov zahtjev bude odbijen, tužitelj neće moći braniti svoja prava i dobiti zadovoljštinu. Njegovo je mišljenje da bi onemogućavanjem ispitivanja njegovog slučaja od strane neovisnog suda bila povrijeđena njegova temeljna prava navedena u Ustavu i u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima."

17. Dana 12. kolovoza 1994. godine Pokrajinski sud u Plocku oslobodio je podnositelja zahtjeva od plaćanja pristojbe u visini od 200.000.000 PLZ. Oslobođenje se odnosilo na postupak po interlokutornoj žalbi. Ta odluka nije sadržavala nikakvo obrazloženje.

18. Dana 27. rujna 1994. godine Žalbeni sud u Varšavi (*Sąd Apelacyjny*) ukinuo je odluku, odbacio zahtjev iz formalnih razloga i predmet vratio na ponovno suđenje. Presudio je kako,

budući da se zahtjev podnositelja zahtjeva temeljio na građanskom, a ne na upravnom pravu, u njegovom predmetu nije bilo prethodnih uvjeta za pristup građanskom sudu, te kako zbog toga nije bilo prepreka da se ispita osnovanost zahtjeva.

19. Dana 17. studenoga 1994. godine Pokrajinski sud u Plocku razmatrao je zahtjev g. Kreuza za oslobođenje od sudskih pristojbi za podnošenje njegovog zahtjeva. Prihvatio je da su pristojbe za podnošenje zahtjeva u visini od 5.850.000.000 PLZ – to jest pristojbe koje bi inače iznosile 308.500.000 PLZ – bile uistinu neobično visoke. S obzirom na to, sud je podnositelju zahtjeva naložio da plati pristojbu od 100.000.000 PLZ. Obrazloženje te odluke u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

" ... Plaćanje punog iznosa sudskih pristojbi zasigurno bi dovelo do značajnog smanjenja tužiteljevog životnog standarda, čak i pod pretpostavkom da on živi od svoje ušteđevine, čiju je vrijednost propustio navesti.

Svaka osoba koja živi od ušteđevine, a vodi poslovne aktivnosti značajnog opsega i koja je uložila znatan kapital u svoje pothvate, trebala bi moći platiti pristojbe od 100.000.000 PLZ. Tužitelj je trebao uzeti u obzir činjenicu da bi ulaženje u takvu (poslovnu) aktivnost moglo imati za posljedicu i vođenje parnica pred sudovima. Stoga je trebao osigurati da mu (na raspolaganju) budu financijska sredstva za takvu svrhu. ..."

20. Dana 30. studenoga 1994. godine podnositelj zahtjeva se protiv tog naloga žalio Žalbenom sudu u Varšavi. Posebno je obrazlagao kako je bilo nerazumno to što je prvostupanjski sud presudio da bi poslovna aktivnost mogla podrazumijevati potrebu vođenja parnice, posebno protiv javnih vlasti. Od tih bi se vlasti inače trebalo očekivati da postupaju u skladu s vladavinom prava. U tom je kontekstu podnositelj zahtjeva odlučno kritizirao mišljenje Pokrajinskog suda da je unaprijed trebao osigurati novac za parnicu, iako je imao posla s općinom. To bi, prema njegovim tvrdnjama, podrazumijevalo da se kršenje zakona od strane državnih službenika treba predvidjeti kao njihovo normalno ponašanje.

Podnositelj zahtjeva je također tvrdio kako iz njegove izjave o imovnom stanju jasno proizlazi da nije u mogućnosti platiti sudske pristojbe koje su mu nametnute. Podsjetio je na činjenice koje je spomenuo u svojoj izjavi o imovnom stanju i koje je, prema njegovom mišljenju, sud previdio, a to je da je izgubio značajni iznos novca jer mu njegovo osiguravajuće društvo nije isplatilo troškove štete nanesene njegovom automobilu (i tad je postao insolventan) te da je pretrpio teške financijske gubitke u iznosu od 700.000.000 PLZ jer je njegove stvari protupravno prisvojio poslovni partner koji ga je prevario. Što se tiče ovog drugog, podnositelj zahtjeva je naglasio kako je odgovarajući građanski postupak (koji je pokrenuo protiv tog partnera) još uvijek u tijeku pred Pokrajinskim sudom u Plocku, te kako je već platio značajne sudske pristojbe kako bi taj sud ispitao njegov slučaj.

Podnositelj zahtjeva je dalje obrazlagao kako je prvostupanjski sud trebao provjeriti istinitost njegove izjave podnesene na temelju članka 116., stavka 1. Zakonika o građanskom postupku ukoliko je imao kakve dvojbe u pogledu njegove stvarne financijske situacije. Konačno, naglasio je kako je njegova financijska situacija ostala potpuno nepromijenjena u odnosu na situaciju od 12. kolovoza 1994. kad ga je taj isti sud oslobodio plaćanja pristojbi u iznosu od 200.000.000 PLZ za podnošenje interlokutorne žalbe.

21. Dana 29. prosinca 1994. godine Žalbeni sud u Varšavi odbacio je žalbu. Mjerodavni dio te odluke glasi:

"Tužitelj je u stvari propustio dokazati koji su njegovi sadašnji izvori prihoda. Uzimajući u obzir činjenicu da je obavljao pripreme za projekt velikih razmjera u Poljskoj, [mi] pretpostavljamo da je imao dovoljno sredstava za tu svrhu. Tužitelj traži odštetu od otprilike 5 milijardi poljskih zlota (propustio je precizno

naznačiti na što se taj iznos odnosi), tvrdeći kako nije mogao – zbog krivnje tuženika [općine] – pokrenuti poslovnu aktivnost (iako nije dokazao da je uistinu izvršio ikakva ulaganja). [U mjeri u kojoj] podnositelj zahtjeva tvrdi da je pretrpio štetu od 700.000.000 PLZ zbog protupravnog prisvajanja njegovih satelitskih antena ..., ta [činjenica], unatoč šteti koju je pretrpio, pokazuje kolika je bila vrijednost transakcija u kojima je sudjelovao...

U ovom su predmetu sudske pristojbe značajne. Tužitelj je bio oslobođen većeg dijela tih pristojbi. Nema, međutim, nikakve osnove s koje bi se tužitelja moglo osloboditi od svih sudskih pristojbi. [Stoga smatramo] da je Pokrajinski sud bio u pravu kad je našao da [podnositelj zahtjeva] može platiti sudske pristojbe od 100.000.000 PLZ."

22. Podnositelj zahtjeva sudu nije platio pristojbu od 100.000.000 PLZ. Kao posljedica toga, neutvrđenog je datuma Pokrajinski sud naložio da se tužbeni zahtjev vrati podnositelju zahtjeva (*zarządził zwrot pozwu*), što je značilo da njegov zahtjev nema pravnog učinka te se, zbog svih pravnih i praktičnih razloga, smatralo kako odgovarajući postupak nikad nije bio ni pokrenut pred sudom.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

23. Prema poljskom pravu, svaki je tužitelj prilikom podnošenja tužbe sudu obvezan platiti sudske pristojbe. U daljnjem tijeku postupka, svaka je stranka obvezna plaćati daljnje sudske pristojbe prilikom podnošenja svake žalbe ili ustavne tužbe, osim ako joj se ne odobri oslobođenje od plaćanja tih pristojbi.

Sudske pristojbe određuju se na temelju postotka (ako pristojbu treba platiti za podnošenje tužbe ili žalbe) ili dijela (ako pristojbu treba platiti za interlokutornu žalbu) vrijednosti tužbenog zahtjeva o kojemu je riječ.

Troškove sudskih pristojbi koje je bilo koja od stranaka imala može, ovisno o ishodu parnice, u konačnici nadoknaditi stranka koja izgubi spor (kojoj se, u načelu, u pravomoćnoj presudi nalaže da plati sve parnične troškove).

24. Postoje, međutim, kategorije stranaka u postupku koje se oslobađaju od sudskih pristojbi na temelju zakonskih odredaba. Neke od tih kategorija navedene su u članku 111., stavku 1. Zakonika o građanskom postupku. Tom je odredbom, u obliku u kojem je bila primjenjiva u relevantno vrijeme, od sudskih pristojbi bila oslobođena stranka koja je podnosila tužbu za utvrđivanje očinstva, stranka koja je tražila uzdržavanje, državni odvjetnik, staratelj kojeg je imenovao sud i "svaka stranka koju od sudskih pristojbi oslobodi nadležni sud" (to znači stranka kojoj je oslobođenje odobreno na temelju članka 113. Zakonika koji je citiran u nastavku teksta).

25. Ostale kategorije tako oslobođenih stranaka u postupku navedene su *inter alia* u člancima 8. i 9. Zakona od 13. lipnja 1967. godine o sudskim pristojbama u građanskim postupcima (*Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*).

Na temelju članka 8. tog Zakona, Državna riznica, općine i druga javna tijela ili ustanove nisu obvezni plaćati sudske pristojbe, uz uvjet da se zahtjev o kojemu je riječ ne odnosi na njihovu poslovnu aktivnost. Članak 9. ovlašćuje ministra pravosuđa da od sudskih pristojbi oslobodi nevladine organizacije.

26. U slučaju uspješnog ishoda parnice koju je pokrenula osoba oslobođena sudskih pristojbi, pristojbe koje bi se inače naplatile od te osobe za podnošenje njene tužbe i postupanje prema njoj dodjeljuju se Državnoj riznici na teret protivne strane.

27. Zakon od 13. lipnja 1967. godine o sudskim pristojbama u građanskim postupcima (izmijenjen) odredio je opća načela u odnosu na naplatu pristojbi od strane sudova.

Članak 5., stavak 1. Zakona je, u obliku u kojem je bio primjenjiv u relevantno vrijeme, utvrđivao:

"Osim ako drukčije nije predviđeno zakonom, stranka koja je sudu podnijela podnesak koji podliježe plaćanju sudskih pristojbi, te pristojbe mora platiti."

28. Članak 16. Zakona, u obliku u kojem je bio primjenjiv u relevantno vrijeme, u mjerodavnom je dijelu propisivao sljedeće:

"1. Sud neće poduzimati nikakve radnje ako nije plaćena sudska pristojba koja se treba platiti za podnošenje određenog podneska. U tom će slučaju predsjednik suda dotičnoj stranci naložiti da dužnu pristojbu plati u roku ne duljem od sedam dana, pod prijetnjom vraćanja podneska. Ako stranka ne poštuje rok, podnesak će biti vraćen toj stranci. ...

.....

3. Svaka žalba, kasacijska žalba, interlokutorna žalba ili prigovor protiv presude zbog izostanka ... bit će odbačeni ako pripadajuća sudska pristojba nije plaćena u [naprijed navedenom] roku."

29. Članak 18. je propisivao:

"Podnesak koji je stranci vraćen zbog činjenice da nisu plaćene sudske pristojbe neće imati pravnog učinka."

30. Stavak 1. Uredbe ministra pravosuđa od 17. svibnja 1993. godine o određivanju sudskih pristojbi u građanskim predmetima (*Razporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie okreslania wysokości wpisów w sprawach cywilnych*) (izmijenjene), u obliku u kojem je bio primjenjiv u relevantno vrijeme, u mjerodavnom je dijelu navodio sljedeće:

"(4) Ako vrijednost spora premašuje 1.000.000.000 PLZ, sudska pristojba će iznositi 66.000.000 PLZ za prvih 1.000.000.000 PLZ, uvećano za 5% preostale vrijednosti tužbenog zahtjeva. U svakom slučaju, dužna sudska pristojba ne smije premašiti svotu od 1.000.000.000 PLZ."

31. Oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi bilo je (i još je uvijek) pitanje o kojem diskrecijski odlučuje sud nadležan za rješavanje predmeta.

Članak 113., stavak 1. Zakonika o građanskom postupku, u obliku u kojem je bio primjenjiv u relevantno vrijeme, utvrđivao je sljedeće:

"Pojedinaac može od suda nadležnog za rješavanje predmeta zatražiti da mu odobri oslobođenje od sudskih pristojbi, uz uvjet da podnese izjavu iz čijeg sadržaja proizlazi da zahtijevane pristojbe za sobom povlače značajno snižavanje njegovog životnog standarda i životnog standarda njegove obitelji. Takva izjava mora sadržavati pojedinosti o njegovoj obitelji, imovini i prihodima. U diskrecijskoj je ovlasti suda ocijeniti ispunjava li ili ne ispunjava ta izjava zahtjeve za odobrenje zatraženog oslobođenja."

Članak 116., stavak 1. Zakonika o građanskom postupku propisuje:

"U slučaju dvojbe ... u pogledu stvarne financijske situacije stranke koja traži oslobođenje od sudskih pristojbi, sud može naložiti provjeru njene izjave."

Članak 120., stavak 1. Zakonika (u obliku u kojem je bio primjenjiv u relevantno vrijeme) u mjerodavnom je dijelu navodio sljedeće:

"Sud će opozvati oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi ili dodijeljenu pravnu pomoć ako osnova za to ne postoji ili ako je prestala postojati. U svakom od tih slučajeva dotična će stranka platiti sve pripadajuće sudske pristojbe i/ili troškove postupka u svom predmetu. ..."

32. Pristojbe koje sudovi naplate ne predstavljaju osiguranje troškova niti se mogu izjednačiti s njima. Financijski odjel suda uplaćuje sudske pristojbe u Državnu riznicu i one se smatraju dijelom dohotka Državne riznice.

33. Dana 11. siječnja 1995. godine Vrhovni sud (*Sąd Najwyższy*) je donio odluku u kojoj se prvi put pozvao na "pravo na sud" zajamčeno člankom 6., stavkom 1. u kontekstu zahtjeva koji se odnosi na plaćanje sudskih pristojbi za podnošenje tužbe ili žalbe (odluka br. III ARN 75/95, objavljena u OSN Zb. U. 1995, Nr 9).

Ta se odluka ticala izvanredne žalbe koju je Vrhovnom sudu podnio Prvi predsjednik Vrhovnog suda. Žalba je bila uperena protiv odluke Vrhovnog upravnog suda kojom je podnositelju zahtjeva u upravnom postupku odbijeno oslobađanje od plaćanja sudskih pristojbi. Vrhovni sud je presudio kako slijedi:

"1. Od datuma kad je Poljska postala članicom Vijeća Europe, sudska praksa Europskog suda za ljudska prava može se i treba uzimati u obzir prilikom tumačenja poljskog prava.

2. Ako se u predmetu radi o zahtjevu stranke za značajnom financijskom pomoći od javnih vlasti, posebna se revnost treba pokazati u razmatranju paralelnog zahtjeva [te stranke] za oslobođenjem od sudskih pristojbi. [U svakoj odluci] kojom se takav zahtjev odbija trebaju se navesti relevantni i osobito uvjerljivi razlozi kako ne bi došlo do stvarnog nijekanja prava na sud (koje jamči članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima ...)".

Iako se relevantna odluka odnosila na sudske pristojbe za podnošenje žalbe Vrhovnom upravnom sudu od strane osobe koja je tražila pomoć od javnih vlasti, ona se *mutatis mutandis* primjenjuje i na građanske predmete.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

34. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da nije uživao pravo pristupa "sudu" jer je morao odustati od podnošenja svog zahtjeva građanskom sudu zbog nemogućnosti da plati prekomjerno visoke sudske pristojbe koje poljsko pravo propisuje za podnošenje takvog zahtjeva. Naveo je povredu članka 6. stavka 1. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi... svatko ima pravo da ... sud pravično... ispita njegov slučaj."

A. Primjenjivost članka 6. stavka 1.

35. Stranke su se složile da se članak 6. stavak 1. Konvencije može primijeniti na postupke o kojima se ovdje govori. Primjećujući da se ti postupci tiču odštetnog zahtjeva podnositelja zahtjeva, i da su prema tome povezani s "utvrđivanjem prava građanske naravi" u smislu tog članka, Sud ne vidi razloga za drugačiji stav.

B. Sukladnost sa člankom 6. stavkom 1.

1. Podnositelj zahtjeva

36. Podnositelj zahtjeva je na početku ponovio sudsku praksu Suda koja se odnosi na dotično pitanje i naglasio da, iako ono nije apsolutno, pravo na pristup sudu mora biti djelotvorno, kao i da vlastima nije dopušteno ograničavati ili smanjivati to pravo na način da se narušava sama njegova bit.

Podnositelj zahtjeva je posebno smatrao kako država ne bi smjela ograničavati to temeljno ljudsko pravo stvarajući financijske prepreke. Obrazlagao je da kad bi sudske pristojbe, kao što je to slučaj u Poljskoj, činile značajan izvor sredstava državnog proračuna, temeljna zadaća sudstva bi se samim time pretvorila u fiskalni instrument, a pravosuđe bi neizbježno postalo mehanizam dostupan samo onima koji si ga mogu priuštiti. To bi također umanjilo ulogu koju pravo na "pošteno suđenje" ima u demokratskom društvu.

37. Podnositelj zahtjeva je prihvatio da možda postoje iznimni slučajevi kad se moraju poduzeti posebne mjere odnosno kad, u žalbenom postupku, zahtjev „*cautio judicatem solvi*“ ne bi zadirao u pravo pojedinca na sud na način protivan članku 6.

Međutim, prema njegovom mišljenju, drugačije je kad ograničenja nametnuta na pristup pojedinca sudu u stvari predstavljaju, kao što se to dogodilo njemu, stvarnu financijsku zapreku koja mu je onemogućila pokrenuti postupak pred prvostupanjskim sudom.

38. Vraćajući se na specifične okolnosti ovog predmeta, podnositelj zahtjeva je zatim tvrdio kako, kad su mu odbili priznati dodatno oslobođenje, mjerodavni sudovi nisu mogli ne biti svjesni posljedica svojih odluka, to jest, da će određivanjem sudske pristojbe u visini od 100.000.000 PLZ, što je iznos koji je u to vrijeme bio jednak prosječnoj godišnjoj plaći u Poljskoj, podnositelju zahtjeva biti uskraćeno pravo da svoj građanski zahtjev iznese pred sud.

39. Prema tvrdnjama podnositelja zahtjeva, poljski su sudovi postupili proizvoljno i svoje su odluke temeljili na spekulativnoj ocjeni njegove financijske situacije. On je smatrao kako ti sudovi nisu imali na temelju čega ne vjerovati istinitim činjenicama koje je naveo u svojoj izjavi o imovnom stanju. Ipak, oni su odbacili njegove argumente, a da pritom nisu pribavili nikakve dokaze koji bi dokazivali suprotno, dok su prema članku 116., stavku 1. Zakonika o građanskom postupku, u slučaju dvojbe o točnosti njegove izjave, bili obvezni provjeriti relevantne činjenice.

40. Sudovi su, dodao je podnositelj zahtjeva, pogrešno protumačili njegove argumente i slijedom toga pogrešno utvrdili činjenično stanje. Na primjer, on nije nikad izjavio da živi od ušteđevine, već da je svu svoju ušteđevinu uložio u pripremu planiranog projekta. Unatoč tome, u svojoj odluci od 17. studenoga 1994. godine, Pokrajinski sud u Plocku presudio je na njegovu štetu tvrdeći kako je – navodno – propustio navesti vrijednost ušteđevine od koje živi, kao da se od njega moglo očekivati da navede iznose koje nije imao.

41. Nadalje, podnositelj zahtjeva je obrazlagao kako je Pokrajinski sud, razmotrivši istu izjavu o imovnom stanju, donio proturječne odluke. Dana 12. kolovoza 1994. godine taj ga je sud, bez ikakvog pridržaja, oslobodio plaćanja 200.000.000 PLZ u postupku po interlokutornoj žalbi. Dana 17. studenoga 1994. godine odredio mu je da treba platiti 100.000.000 PLZ u svrhu postupanja po njegovom zahtjevu o glavnoj stvari. S obzirom na predložene mu materijale, sud nije imao osnova zaključiti da se njegova financijska situacija između ta dva datuma na bilo koji način poboljšala. A niti je, u odnosu na sudske pristojbe, postojala ikakva bitna razlika između interlokutornog postupka i postupka o glavnoj stvari.

42. Konačno, podnositelj zahtjeva je primijetio da potencijalno tužena općina nije bila obvezna plaćati nikakve sudske pristojbe niti za pokretanje postupka niti za sudjelovanje kao tuženik. Ako je to bilo tako, nije mu bilo jasno kako bi to što su ga odbili osloboditi od plaćanja sudskih pristojbi moglo služiti interesima pravilnog vršenja sudske vlasti. A nije mu bilo jasno ni kako bi se to odbijanje moglo u dotičnim okolnostima smatrati primjerenim, s obzirom na to da mu je u konačnici uskraćena svaka mogućnost da njegov slučaj preispita "tribunal".

43. Podnositelj zahtjeva je na kraju zatražio od Suda da utvrdi povredu članka 6., stavka 1. Konvencije zbog toga što je, time što su mu nametnute pretjerane sudske pristojbe, narušena sama bit njegovog "prava na sud" zajamčenog tom odredbom.

2. Vlada

44. Vlada se s time nije složila. Smatrala je kako sudske pristojbe koje poljski sudovi naplaćuju za rješavanje građanskih tužbi predstavljaju oblik legitimnog ograničenja pristupa pojedinca sudu te kako se za taj oblik reguliranja pristupa sudovima ne bi moglo smatrati da je sam po sebi protivan članku 6.

45. Pozivajući se na specifične okolnosti predmeta, Vlada je na prvom mjestu podcrtala kako su nacionalni sudovi podnositelja zahtjeva oslobodili od većeg dijela pristojbe za podnošenje njegove tužbe, ali su odbili odobriti mu dodatno oslobođenje jer nije zadovoljio uvjete za takvo oslobođenje propisane člankom 113., stavkom 1. Zakonika o građanskom postupku. Podnositelj zahtjeva stoga nije pokazao revnost koja se inače zahtjeva i očekuje od tužitelja u građanskom postupku.

46. Vlada je, kao drugo, obrazlagala da – protivno tvrdnji podnositelja zahtjeva – sudovi nisu bili obvezni provjeravati njegovu izjavu o imovnom stanju čak i da su imali dvojbe u pogledu njene točnosti. Na temelju članka 113. Zakonika o građanskom postupku, diskreciji sudova prepušta se ocijeniti je li odobravanje oslobođenja od plaćanja sudskih pristojbi opravdano ili nije. Nadalje, sudovi nisu bili dužni provjeravati njegovu izjavu o imovnom stanju na temelju članka 116. Zakonika. Ta je odredba samo propisivala da sudovi mogu odlučiti to napraviti, a ne da oni to moraju ili trebaju napraviti. Stoga zadaća nadležnog suda nije bila prikupljati dokaze i provoditi istragu kako bi razjasnio i provjerio izjavu podnositelja zahtjeva o imovnom stanju. Upravo suprotno, dužnost podnositelja zahtjeva bila je dokazati činjenice relevantne za svoj zahtjev.

47. Vlada je dalje obrazlagala da su i Pokrajinski sud i Žalbeni sud dali iscrpna i uvjerljiva obrazloženja svojih odluka. U tim su odlukama izložili stavove na temelju dobro ustanovljenje sudske prakse Vrhovnog suda, navodeći kako ulaženje u poslovnu djelatnost može samo po sebi podrazumijevati potrebu parničnjenja, a time i potrebu da se unaprijed osiguraju dostatna sredstva za pokrivanje sudskih pristojbi.

48. Vlada je smatrala kako su nadležni sudovi, prilikom ocjene odgovarajućeg činjeničnog stanja predmeta, svoju ovlast ocjenjivanja vršili na pravilan način. Oni su svoje nalaze temeljili na takvim čimbenicima kao što je činjenica da je u relevantno vrijeme podnositelj zahtjeva sudjelovao u drugom građanskom postupku (u kojem je tražio značajnu odštetu) te da je izvršio pripreme za značajan projekt. Te su okolnosti pokazale koliko su opsežne naravi bile njegove financijske transakcije, a time i njegova sposobnost platiti sudske pristojbe o kojima je riječ.

Sudovi su, dodala je Vlada, također uzeli u obzir činjenicu da je on tražio odštetu u veoma visokom iznosu te da je u stvari bio oslobođen plaćanja većeg dijela sudskih pristojbi koje su se trebale platiti za podnošenje njegove tužbe.

49. Prema mišljenju Vlade, interesi pravde zahtijevaju da stranka u građanskom postupku plati sudske pristojbe ako nije ispunila zakonom predviđene uvjete za oslobođenje od tih pristojbi. To se posebno odnosilo na slučaj podnositelja zahtjeva, u kojem je svota o kojoj je riječ, iako jednaka tadašnjoj prosječnoj godišnjoj plaći u Poljskoj, jednostavno odgovarala visokom iznosu odštete koju je tražio.

50. Vlada se potom osvrnula na argument podnositelja zahtjeva da su sudovi, iako se njegova financijska situacija nije promijenila, a razmatrajući istu izjavu o imovnom stanju, došli do proturječnih odluka o tome treba li ga ili ne treba osloboditi od plaćanja sudskih pristojbi. Vlada je u odnosu na to pitanje primijetila kako je postojala temeljna razlika između postupka po interlokutornoj žalbi i postupka o glavnoj stvari. To, prema njihovom mišljenju, objašnjava zašto su poljski sudovi došli do različitih zaključaka.

51. Sve u svemu, Vlada je ustvrdila kako su te pristojbe od podnositelja zahtjeva bile naplaćene u skladu sa zakonom i kako su težile legitimnom cilju. One nisu bile nerazmjerne njegovim sredstvima niti proizvoljno nametnute. Vlada je stoga od Suda zatražila da presudi kako u predmetu podnositelja zahtjeva nije došlo do povrede članka 6., stavka 1.

3. Ocjena Suda

(a) Načela koja proizlaze iz sudske prakse Suda

52. Sud ponavlja da, kao što je to smatrao u mnogim prilikama, članak 6. stavak 1. svakome osigurava pravo podnijeti bilo koji zahtjev u vezi sa svojim pravima i obvezama građanske naravi pred sud ili tribunal. Na taj je način u ovu odredbu ugrađeno "pravo na sud", čiji je pravo pokrenuti postupak pred sudom u građanskoj stvari samo jedan vid; međutim, taj vid u stvari omogućuje korist od drugih jamstava navedenih u stavku 1. članka 6. Poštenost, javnost i brzina sudskog postupka obilježja su koja nemaju nikakvu vrijednost ako takav postupak prije toga nije uopće pokrenut. Vladavina se prava u građanskim stvarima teško može zamisliti bez postojanja mogućnosti pristupa sudovima (vidi, između mnogih drugih izvora prava, presudu u predmetu *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 21. siječnja 1975. godine, Serija A br. 18, str. 18., stavci 34. in fine i 35.-36.; i *Z i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (GC), br. 29392/95, ECHR 2001-..., stavci 91.-93.).

53. "Pravo na sud" nije apsolutno. Ono može biti podložno implicitno dopuštenim ograničenjima jer pravo na pristup po samoj svojoj naravi zahtijeva regulaciju države. Jamčeći parničarima učinkovito pravo pristupa sudu radi utvrđivanja njihovih "prava i obveza građanske naravi", članak 6. stavak 1. ostavlja državi slobodan izbor načina kojim će postići taj cilj, ali dok zemlje ugovornice uživaju određenu slobodu procjene u tom smislu, konačna odluka u pogledu poštivanja zahtjeva Konvencije leži na Sudu (vidi naprijed navedene presude u predmetima *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *Z i drugi protiv Ujedinjenog*

Kraljevstva, ibid; i, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Airey protiv Irske* od 9. listopada 1979. godine, Serija A br. 32, str. 14-15, stavak 26.).

54. Sud je donio odluku da se u nekim slučajevima, posebno kada su ograničenja o kojima je riječ povezana s uvjetima dopuštenosti žalbe, ili kada interesi pravde zahtijevaju da podnositelj zahtjeva, u svezi sa svojom žalbom, pruži jamstvo za troškove koje će imati druga stranka u postupku, mogu nametnuti razna ograničenja, uključujući novčana, u odnosu na pristup pojedinca "sudu" ili "tribunalu" (vidi, na primjer, presudu u predmetu *Brualla Gomez de la Torre protiv Španjolske* od 19. prosinca 1997. godine, Reports of Judgements and Decisions 1997-VIII, str. 2955, stavak 33.; i presudu u predmetu *Tolstoy-Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 13. srpnja 1995. godine, Serija A br. 316-B, str. 80-81, stavak 61. et seq.).

Sud je također prihvatio da mogu postojati slučajevi kada buduće stranke u postupku moraju dobiti prethodno ovlaštenje prije nego što im se dozvoli nastaviti sa svojim zahtjevom (vidi presudu u predmetu *Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 28. svibnja 1985. godine, Serija A br. 93, str. 25. stavak 59.).

Međutim, Sud se u svim ovim slučajevima uvjerio da primjenjivana ograničenja nisu spriječila ili umanjila pristup koji je omogućen podnositelju zahtjeva na takav način ili do takve mjere da bi sama bit tog prava bila oslabljena.

55. U tom kontekstu Sud naglašava da ograničenje postavljeno u odnosu na pristup sudu ili tribunalu neće biti sukladno članku 6. stavku 1. osim ako teži legitimnom cilju, a postoji razumna veza razmjernosti između uložених sredstava i legitimnog cilja koji se želi ostvariti (vidi npr. presudu u predmetu *Tinnelly & Sons Ltd. i drugi te McElduff i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 10. srpnja 1998. godine, Reports 1998-IV, str. 1660. stavak 72.).

56. Sud nadalje podsjeća da, kad ocjenjuje usklađenost s gore navedenim standardima, njegova zadaća nije zamijeniti nadležne domaće vlasti pri utvrđivanju najprikladnijih načina reguliranja pristupa pravdi niti ocjenjivati činjenice koje su navele te sudove da usvoje jednu odluku, a ne neku drugu. Uloga Suda je preispitati, prema odredbama Konvencije, odluke koje su te vlasti donijele u vršenju svojih ovlasti ocjenjivanja i uvjeriti se jesu li posljedice tih odluka u skladu s Konvencijom (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed navedene presude, ibid. *Tolstoy-Miloslavsky* i *Brualla Gómez de la Torre* (u stavku 32. *in fine*)).

57. I dalje s time u vezi, Sud konačno želi ponoviti da je njegovo ispitivanje temeljeno na načelu da je namjera Konvencije zajamčiti, ne prava koja su teorijska ili iluzorna, već prava koja su praktična i djelotvorna. To je naročito tako glede prava na pristup sudovima u smislu važnog mjesta koje pravo na pošteno suđenje ima u demokratskom društvu (vidi naprijed navedenu presudu u predmetu *Airey*, ibid. stavak 24.; i presudu u predmetu *Ait-Mouhoub protiv Francuske* od 28. listopada 1998. godine, Reports 1998-VIII, str. 3227, stavak 52.).

(b) Primjena gore navedenih načela na ovaj predmet

(i) Je li obveza platiti sudske pristojbe u građanskom postupku određena poljskim zakonom sama po sebi prerasla u povredu članka 6. stavka 1. Konvencije

58. U ovom je predmetu podnositelj zahtjeva prvo osporavao opće pravilo kojim je pristup poljskim građanskim sudovima uvjetovan plaćanjem sudske pristojbe koja se određuje u određenom postotku ili dijelu podnesenog tužbenog zahtjeva (vidi stavke 23. i 36. do 37. ove presude).

Vlada je smatrala da se naplaćivanje sudskih pristojbi za postupke po građanskim zahtjevima samo po sebi ne može smatrati protivnim članku 6. stavku 1. (vidi stavak 44. ove presude).

59. Imajući na umu naprijed navedenu izjavu o načelima utvrđenima njegovom sudskom praksom, Sud još jednom podsjeća da nikad nije odbacio mogućnost da interes za poštenim provođenjem pravde može opravdati nametanje financijskih ograničenja pravu pristupa pojedinca sudu (vidi stavak 54. ove presude i, naročito, naprijed navedenu presudu u predmetu *Tolstoy-Miloslavsky*, ibid. stavci 61. et seq.).

Nadalje, Sud smatra da iako ispunjenje obveze iz članka 6. stavka 1. da se osigura učinkovito pravo na pristup sudu ne mora značiti puko odsustvo miješanja, već može zahtijevati poduzimanje različitih oblika pozitivnog djelovanja od strane države, iz te se odredbe ne može izvesti kao zaključak niti neograničeno pravo dobivanja besplatne pravne pomoći od države u građanskom sporu niti pravo na besplatni postupak u građanskim stvarima (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed navedenu presudu u predmetu *Airey*, ibid. stavci 25.-26.).

60. U skladu s time, Sud drži da se uvjet plaćanja pristojbi građanskim sudovima u vezi sa zahtjevima o kojima se od njih traži da odlučuju, ne može smatrati ograničenjem prava na pristup sudu koje je *per se* nespojivo s člankom 6. stavkom 1. Konvencije.

Sud međutim ponavlja da su iznos odmjerenih pristojbi u svjetlu osobitih okolnosti određenog slučaja, uključujući sposobnost podnositelja zahtjeva da ih plati, i stadij postupka u kojem su ograničenja nametnuta, presudni čimbenici kod utvrđivanja je li osoba imala pravo pristupa i bila "saslušana pred sudom" (vidi naprijed navedene presude u predmetima *Tolstoy-Miloslavsky* i *Ait-Mouhoub*, ibid. stavak 63. et seq. odnosno stavak 57.).

(ii) Je li pristojba tražena od podnositelja zahtjeva za pokretanje njegove tužbe ograničila njegovo "pravo na sud" na način protivan članku 6. stavku 1.

61. Imajući te čimbenike na umu, Sud kao slijedeću stvar mora utvrditi predstavlja li, u posebnim okolnostima ovog predmeta, zaračunata pristojba ograničenje koje je umanjilo samu bit prava podnositelja zahtjeva na pristup sudu.

Podnositelj zahtjeva je prigovorio da je zahtjev za plaćanjem 100.000.000 PLZ za podnošenje tužbe doveo do potpune zabrane pristupa sudu (vidi stavke 38. do 43. ove presude).

Vlada, s druge strane, smatra da je iznos potpuno opravdan s gledišta interesa pravde i da je temeljen na objektivnoj procjeni njegove financijske situacije (vidi stavke 45. do 51. ove presude).

62. U svezi s time, Sud bilježi na početku da iako je iznos koji je na kraju tražen od podnositelja zahtjeva bio znatno smanjen u usporedbi s onim koji mu je na početku određen, on je i dalje bio jednak prosječnoj godišnjoj plaći u Poljskoj u to vrijeme (vidi stavke 38. i 49. ove presude). Taj je iznos, ako se promatra iz motrišta prosječnog parničara, nedvojbeno znatan.

Podnositelj zahtjeva je, međutim, poslovni čovjek, a nadležni su se sudovi, pri određivanju sudske pristojbe, dobrim djelom oslonili na pretpostavku da ulazak u poslovne odnose može sam po sebi nametnuti potrebu za parničanjem. Na toj osnovi, došli su do zaključka da je podnositelj zahtjeva trebao voditi računa o potrebi da unaprijed osigura dostatna novčana sredstva za sudske pristojbe.

Na tu su pretpostavku sudovi nadodali tezu da podnositelj zahtjeva – koji je u svojoj izjavi o sredstvima u stvari izjavio da nema nikakvih prihoda i da je uložio svu uštedevinu u namjeravano ulaganje i spomenuo daljnje materijalne gubitke u svojim poslovnim pothvatima – živi od svoje uštedevine i da razina njegovih ulaganja (bez obzira na pretrpljene gubitke) potvrđuje njegovu sposobnost platiti sudske pristojbe (vidi stavke 19. do 21. ove presude).

63. Sud ove osnove ne nalazi uvjerljivima, naročito ako ih se usporedi s važnošću osiguranja pojedincu "djelotvornog" pristupa sudu.

Sud bilježi da je zahtjev koji je podnositelj zahtjeva namjeravao podnijeti bio u vrlo slaboj svezi, ako uopće, s poslovnom aktivnošću kao takvom. Nije na Sudu da procjeni osnovanost tog zahtjeva, iako mora primijetiti da se tužba podnositelja zahtjeva temelji na povredi vladavine prava od strane tuženog tijela javne vlasti (povreda koja je već bila utvrđena presudom Vrhovnog upravnog suda) i tiče se štete navodno nastale iz te povrede (vidi stavke 10. do 11. ove presude).

Sud, kao drugo, opaža kako se čini da su se nalazi nadležnih sudova u pogledu novčane situacije podnositelja zahtjeva prije temeljili na njegovim hipotetskim mogućnostima privređivanja nego na činjenicama koje je on dostavio.

64. Točno je da je prikupljanje i ocjenjivanje dokaza prvenstveno stvar domaćih sudova i da je uloga (ovog) Suda procijeniti jesu li ti sudovi, pri vršenju svoje ovlasti ocjenjivanja u tom smislu, postupili u skladu s člankom 6. stavkom 1. (vidi stavak 56. ove presude).

Međutim, u ovom predmetu Sud bilježi da su sudske vlasti, bez prikupljanja ili razmatranja bilo kakvih dokaza koji bi osporili činjenice koje je on naveo u svojoj izjavi o imovini, odbile prihvatiti tvrdnju podnositelja zahtjeva da nije u mogućnosti platiti sudske pristojbe.

Sudovi su još k tomu iznijeli određene pretpostavke o financijskoj situaciji podnositelja zahtjeva koje nisu potpuno potvrđene dokazima s kojima su raspolagali (vidi stavke 19. do 21. i stavak 40. ove presude).

65. Sud također opaža da prema poljskom zakonu sudovi mogu u svako doba povući izuzeće od plaćanja sudskih pristojbi ako je osnova na kojoj je izuzeće odobreno prestala postojati. Prema tome, da su podnositelju zahtjeva dozvolili nastaviti sa svojom tužbom u početnoj fazi postupka to ih ne bi spriječilo da naplate sudske pristojbe ako bi se u nekom daljnjem stadiju njegova novčana situacija popravila (vidi stavak 31. *in fine*).

66. Procjenjujući činjenice predmeta u cijelosti i uzimajući u obzir važno mjesto koje pravo na pristup sudu ima u demokratskom društvu, Sud smatra da sudske vlasti nisu uspjele osigurati odgovarajuću ravnotežu između, s jedne strane, interesa države da naplati sudske pristojbe za postupanje po tužbama i, s druge strane, interesa podnositelja zahtjeva za ostvarivanjem svojeg zahtjeva pred sudovima.

Pristojba zatražena od podnositelja zahtjeva za nastavak postupka po njegovoj tužbi je pretjerana. Dovala je do njegovog odustajanja od tužbe i, u njegovom slučaju, do toga da ga sud nikad nije niti saslušao. To je, prema mišljenju ovog Suda, oslabilo samu bit njegovog prava na pristup sudu.

67. Zbog gore navedenih razloga Sud zaključuje da nametanje sudske pristojbe podnositelju zahtjeva predstavlja nerazmjerno ograničenje njegovog prava na pristup sudu. Sud u skladu s time utvrđuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

V. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

68. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

69. Na ime materijalne štete, podnositelj zahtjeva tražio je iznos od 50.000 poljskih zlota (PLN) što je činilo određeni dio troškova koje je imao u vezi s osnivanjem poduzeća u Poljskoj te, osim toga, naknadu za izgubljenu zaradu koju je mogao ostvariti zarađivanjem plaća u Austriji da nije bio uključen u pripremu svog projekta u Poljskoj.

Od Suda je još zatražio da mu dodijeli 100.000 PLN za duševnu patnju i bol koja mu je prouzročena kršenjem Konvencije.

70. Vlada je tvrdila kako su iznosi o kojima je riječ pretjerani. Dodala je kako podnositelj zahtjeva nije dokazao da je njegov boravak u Poljskoj bio neophodan i naglasila kako je izvor njegovog dohotka trebalo biti ulaganje u osnivanje poduzeća u Poljskoj, a ne navodna šteta. Što se tiče pitanja nematerijalne štete, Vlada je tvrdila kako podnositelj zahtjeva nije dokazao uzročnu vezu između navodne štete i navodne povrede članka 6., stavka 1.

Sve u svemu, Vlada je od Suda zatražila da presudi kako bi utvrđivanje povrede samo po sebi predstavljalo pravednu naknadu. Podredno, pozvali su Sud da pravednu naknadu dodijeli na temelju svoje sudske prakse u sličnim predmetima i nacionalnim gospodarskim okolnostima.

71. U odnosu na predloženi mu materijal, Sud zaključuje kako podnositelj zahtjeva nije dokazao da je utužena materijalna šteta u stvari počinjena uskraćivanjem pristupa sudu. Stoga nema opravdanja dodijeliti mu ikakvu naknadu na to ime.

72. S druge strane, Sud prihvaća da je podnositelj zahtjeva pretrpio određenu nematerijalnu štetu, a koja nije dovoljno nadoknađena utvrđivanjem povrede Konvencije. Vršeci svoju ocjenu na pravičnoj osnovi, Sud na to ime podnositelju zahtjeva dodjeljuje 30.000 PLN.

B. Troškovi i izdaci

73. Podnositelj zahtjeva, koji je primio pravnu pomoć Vijeća Europe u vezi s izlaganjem svog predmeta, tražio je povrat 9.000 PLN na ime troškova i izdataka koje je imao u postupku pred Sudom, povrh iznosa od 976,55 EUR koji mu je već isplaćen u okviru programa pravne pomoći Suda.

74. Vlada je pozvala Sud da, ako bude dodijelio ikakvu nadoknadu, to učini samo u odnosu na one zatražene troškove i izdatke koji su bili stvarni i nužni te koji su u pogledu visine bili razumni.

75. Sud je zahtjev ocijenio u svjetlu načela predviđenih njegovom sudskom praksom (vidi presudu u predmetu *Nikolova protiv Bugarske* [GC], br. 31195/96, stavak 79., ECHR 1999-II; *Baranowski protiv Poljske*, br. 28358/95, stavak 85., ECHR 2000-III; te *Kudla protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, stavak 168., ECHR 2000-XII)

Primjenjujući navedene kriterije na ovaj predmet, Sud smatra kako je razumno podnositelju zahtjeva dodijeliti 12.442 PLN za njegove troškove i izdatke, zajedno s porezom na dodanu vrijednost ako se mora zaračunati, umanjениh za 976,55 eura koji su primljeni putem pravne pomoći Vijeća Europe.

C. Zatezna kamata

76. Prema informacijama koje ima Sud, zakonska kamatna stopa koja se u Poljskoj primjenjuje na dan donošenja ove presude iznosi 30% godišnje.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije;

2. *Presuđuje*

(a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba isplatiti, u roku od tri mjeseca, sljedeće iznose:

(i) u odnosu na nematerijalnu štetu, 30.000 (trideset tisuća) poljskih zlota;

(ii) u odnosu na troškove i izdatke 12.442 (dvanaest tisuća četiristo četrdeset dva) poljska zlota, zajedno s porezom na dodanu vrijednost ako se mora zaračunati, umanjenih za 976,55 eura preračunatih u poljske zlote prema tečaju koji važi na dan donošenja ove presude;

(b) da se nakon proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata prema godišnjoj stopi od 30%;

3. *Odbacuje* ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskom i upućeno u pisanom obliku dana 19. lipnja 2001. godine u skladu s pravilom 77., stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Lawrence Early
zamjenik tajnika

Wilhelmina Thomassen
Predsjednica